

Vuonna 2016 tulee kuluneeksi 250 vuotta maailman ensimmäisestä julkisuuslaista eli kokkolalaisen valtiopäivämiehen **Anders Chydeniuksen** aikaansäämasta painovapausasetuksesta. Kuluva vuosi onkin nimetty sananvapauden juhluvuodeksi. Talous- ja sosiaalhistorian dosentti **Jukka Kortti** kirjoittaa *Kanava*-lehdessä 3/2016 sananvapauden historiasta otsikolla Propagandan, sensuurin ja politiikan pitkä liitto:

”Media on keskeinen politiikan väline digiaikanamme, kuten se on ollut aina historiassa. Kirjoitustaito kehittyi palvelemaan hallintoa. Babylonian kuningas Hammurabi määritteli kuuluisella lakikokoelmallaan vajeat neljätuhatta vuotta sitten, miten hän kansaansa hallitsi. Julius Caesarin tiedotuskannava oli *Acta Diurna*, eräänlainen sanomalehden esi-isä, jonka avulla keisari halusi heikentää senaatin valtaa esittelemällä kansalaisille omia populistisia kantojaan. Kirkon kanta perustui vuosisatoja ’sanan’ monopoliin, jota vastaan Lutherin teesit hyökkäsivät kirjapainotaidon mahdollistamalla ’mediakampanjalla’. (...)

Sensuuria oli jo antiikin aikana. Kuuluisimpia esimerkkejä on Sokrateen puheiden kaitseminen, joka johti lopulta hänen surmaamiseensa. Varsinaisesti sensuurista aletaan puhua kuitenkin uudelta ajalta lähtien, kun lukutaito yleistyi ja kirjapai-

notaito keksittiin. (...)

Internetin sensuuri on 2000-luvun tärkein median sananvapauteen liittyvä kysymys. Koska internetin varhaishistoriaan on liittynyt oleellisesti ajatus vapaasta tiedonvälityksestä, kaikki siihen liittyvä sensurointi herättää huomiota.

Alaveteliläinen kappalainen ja liberalismiin varhainen pohjois-eurooppalainen teoreetikko Anders Chydenius (1729–1803) oli laatimassa yhtä ensimmäisistä painovapauslaeista vuonna 1766, jolloin julkisuuslaki oli osa Ruotsin sisäpoliittista kamppailua. Näin sananvapauden kansallisenä juhluvuonnakin on hyvä korostaa, että sananvapauden määrittely on sidoksissa aikaan ja paikkaan. Sananvapaus ei ole itseisarvo vaan lähtökohta, jonka määrittely on suorassa suhteessa demokratiaan ja yksilön asemaan yhteiskunnassa. Sen mahdollisuudet rakentuvat poliittisista, taloudellisista, sivistyksellisistä ja teknologisista edellytyksistä. 2000-luvulla lehdistönvapaus on muuttunut medianvapaudeksi ja se nähdään poliittiseksi oikeudeksi.”

Juhluvuoden teemaan liittyen professori **Esa Väliaverron** kirjoittaa *Mediayhteiskunta*-blogissaan (10.5.2016) tiedesensuurista:

”Arvostetussa *Nature*-tiedelehdessä ilmestyi viime viikolla synkkä artikkeli siitä, mitä tapahtuu kun tutkijoilta vietään sananvapaus. Eikä kyse ollut edes mistään autoritaarisesta valtiosta, vaan enemmänkin demokratian mallimaana pidetys-

tä Kanadasta. Siellä hallituksen vaihduttua on vähitellen alkanut paljastua karu totuus edellisen hallituksen tiedepolitiikasta, joka *Nature*n artikkeli kutsuu ’yhdeksän vuoden sensuuriksi’.

Tutkijoiden ahdinko alkoi Kanadassa vuonna 2006 kun konservatiivipuolueen pääministeri Stephen Harper muodosti uuden hallituksen. Harperin tavoitteena oli edistää talouskasvua ympäristöstä piittaamatta. Tämä tarkoitti sitä, että valtiollisissa tutkimuslaitoksissa ympäristö- tai ilmastotutkimusta tekevät biologit, geneetikot, meteorologit ja monet muut menettivät sananvapautensa. Tutkijoilla ei ollut enää oikeus vapaasti antaa haastatteluja toimittajille ja tutkimuslaitosten viestintäpäälliköistä tuli sensoreita.

Hallituksen näkökulmasta sensitiivisiä ympäristöaiheita tutkineet joutuivat ahtaalle. Eräs heistä on geneetikko Kristi Miller-Saunders, joka julkaisi artikkelin *Science*-lehdessä loheen virustaudeista 2011. Koska tutkimuksen tulokset kalakuolemien syistä brittiläisessä Kolumbiassa eivät olleet kalankasvatusa edistävän hallituksen mieleen, tutkijaa estettiin pitämästä aiheesta lehdistötilaisuutta. *Science*-lehden tiedotteet tutkimuksesta poikivat joukon haastattelupyynnöjä, mutta niistäkin tutkija pakotettiin kieltäytymään.

Nature kertoo joukon vastaavia esimerkkejä sensuurista, jonka takia monet tutkijat joutuivat lopulta jättämään työnsä kun työilmapiiri kävi mahdottomaksi. Lehden mukaan karu totuus edellisen hallituksen tiedettä ja tutkijoiden sananvapautta rajoittavista toimista alkaa vasta nyt vähitellen paljastua. Suurin

ongelma oli viime kädessä moraalinen rappio kun tutkimuslaitokset ja tutkijat alistuivat itsensuuriin.

Mutta Suomessa ei tietenkään voi käydä näin? Valitettavasti tätä on tapahtunut meilläkin ja ilmassa on merkkejä siitä, ilmiö saattaa yleistyä.”

Jatketaan vielä tieteen vapaudesta – ja oluesta. Professori **Pekka Sulkunen** on eronnut Euroopan panimoliiton rahoittaman tutkimussäätiön Erabin asiantuntijan tehtävästä. Syy eroon oli se, että Erabin johto oli ryhtynyt vaatimaan oluen myönteisten vaikutusten tutkimuksen rahoittamista:

”Sulkusen mielestä Euroopan panimoliiton johto rikkoi pahasti tieteen itsenäisiä pelisääntöjä, kun se vaati Erab-säätiöltä olutmyönteistä tutkimusta.

Erab on Euroopan panimoliiton eli eurooppalaisten olutyrityöiden rahoittama, itsenäinen säätiö.

– Keskustelua käytiin silloin kiivaasti siitä, että tulisiko teollisuuden rahoitusta alkoholitutkimukseen ylipäättään hyväksyä. Aluksi kaikki näytti hyvältä. Se oli ihan tavallista tutkimusta, Sulkunen kertoo.

Asiat muuttuivat viime vuonna, kun Euroopan panimoliittoon tuli uusi johtaja. Tämä vaati, että 40 prosenttia säätiön myöntämästä tutkimusrahasta pitää käyttää oluen myönteisten vaikutusten tutkimiseen.

– Sehän tarkoittaa, että tutkimussuunnitelmat voivat olla miten keinoja vaan, kunhan ne

kohdistuvat oluen käytön myönteisiin vaikutuksiin. Se vie pohjan asiantuntija-arvioilta, Sulkunen sanoo.

Säätiön puheenjohtaja erosi protestiksi panimoliiton vaatimukselle.

– Siinä päädyttiin jonkinlaiseen kompromissiin, mutta edelleen rahoittaja vaati, että on painotettava oluen käytön tutkimusta.

Myös Sulkunen lähti.

– Se oli minusta sellaista puutumista tutkimuksen sisältöön, jota en voi hyväksyä. Tässä kävi niin, että teollisuuden oman liiketoimintaintressin ja puolueettoman tutkimuksen rahoitusintressin raja hämärtyi pahasti. (...)

Sulkusen mielestä asian tekee pahemmaksi se, että Erabin myöntämä rahoitus tutkimukselle on yleensä vain osarahoitusta.

– Hyvin pienellä rahalla pyritään ohjaamaan sellaista tutkimusta, jonka pääasiallinen rahoitus tulee kuitenkin julkisista tutkimusvaroista.

Sulkunen mielestä tapaus kuvaa sitä, miten panimoteollisuuden asenne tutkimuksen rahoitukseen on muuttunut. Teollisuus on pyrkinyt aiemmin osoittamaan yhteiskuntavastuutaan ja kiillottamaan kilpeään tutkimusta rahoittamalla.

– Kun panimoala on keskittynyt ja sen johto ajaa osakkeenomistajien etua, silloin tällainen mesenaattitoiminta menettää merkityksensä.”

(Ylen uutiset 24.5.2016)

YP:n jo vuonna 2007 perustettu blogi siirtyi loppukeväästä uudelle tekniselle alustalle. Kuten atk-asioissa on tapana, alkusi kohdattiin pieniä kankeuksia, joiden vuoksi blogi oli pari viikkoa seisahduksissa. YP pahoittelee häiriötä.

Lopulta YP-blogi saatiin kuitenkin toimimaan, entistä ehompana. Toukokuun lopussa blogissa tehtiin myös kävijäennätys kun professori **Heikki Hiilamon** kirjoituksen ”Sote-uudistuksen shokkidoktriini” kävi viikon aikana katsastamassa noin 15 000 lukijaa.

Lopuksi lisää merkkipäivä uutisia. Vuonna 1916 Suomen kunnallislehti -nimellä aloittanut nykyinen Kuntalehti täyttää 100 vuotta. Päätoimittaja **Marja Honkakorpi** kiteyttää ajan muutoksen pääkirjoituksessaan: ”Siinä missä ensimmäinen numero käsitteli viinanmyyntiin liittyvän henkilökohtaisen tarkastuksen uudistusta ja siihen liittyviä mahdollisuuksia, tämä lehti esittelee sosiaali- ja terveysalan start up -yrityksiä.” (Kuntalehti 6/2016)

YP onnittelee nuorekasta vanhusta!

Ajatusten Tonava ottaa vastaan tuoreita ja nasevia otoksia ajan ilmiöistä osoitteeseen yhteiskuntapolitiikka@thl.fi.